

Sire, er zijn geen bijen meer

De Standaard - 09-04-2014

Van onze redacteur Yves Delepeleire

'Vooral de oude generatie imkers is het om de honing te doen, omdat ze die kunnen verkopen. Gelukkig staat er een jonge generatie op die in de eerste plaats denkt aan het welzijn van de bijen'

De varroamijt slaat nergens zo hard toe als in ons land en moordt de bijenkolonies een voor een uit. Een simpele verklaring is er niet. 'Maar kijk om u heen. Waar vinden bijen in deze woestijn nog voedsel om niet verzwakt de winter in te gaan?'

Brussel Het is de tijd van het jaar waarop de imkers hun bijenkasten voor het eerst openen en zien hoeveel bijenvolken de winter hebben overleefd. Door de grote bijensterfte in ons land doen ze dat met een bang hartje.

Imker Filip Wouters had twintig bijenkasten, één volk per kast. Twaalf volken hebben deze winter overleefd. De andere acht zijn gestorven. Door de varroamijt. 'Maar ook door een windhoos, eind vorig jaar', zegt hij.

Raoul Garré, voorzitter van de Gentse imkervereniging, heeft dit jaar van zijn zestien kasten maar één verloren. Patrick Goorix, imker-conservator bij het laboratorium voor zoöfysiologie van de Universiteit Gent, heeft twee van de tien kasten verloren.

'Het is nog te vroeg om conclusies te trekken', zegt Chris Dauw, voorzitter van de Koninklijke Vlaamse Imkersbond. 'De verschillen zijn groot. De ene imker heeft geen enkele kast verloren, de andere is alles kwijtgeraakt. Maar de echo's die ik opvang, wijzen er toch op dat het met de bijensterfte deze winter goed meevalt.'

Goorix beaamt dat. 'Maar dat wil niet zeggen dat er geen fundamenteel probleem is. De varroamijt, die de bijen verzwakt en de grootste boosdoener is van de grote bijensterfte, blijft zorgen baren.' De mijt zet zich vast op de bij, zuigt bloedt en maakt een opening in het schild van de bij. Daardoor raakt ze verzwakt en minder weerbaar tegen allerlei virussen.

België doet het slecht

Een Europees onderzoek zette het probleem gisteren nog eens op scherp.

Van alle 32.000 door imkers gehouden kolonies die in opdracht van de Europese Commissie over 17 EU-landen werden onderzocht, bleken in de winter van 2012-'13 nergens zoveel bijen gestorven als in ons land. Eén op de drie bijenkolonies haalde de lente niet. In andere landen was de sterfte net minder hoog dan werd verwacht.

De resultaten baren zorgen, want zonder bijen, geen mensen. De planeet heeft bijen nodig. Zonder bijen is er geen bestuiving van de meeste gewassen en fruitbomen en komt de biodiversiteit en voedselproductie in gevaar.

Aan genie en Nobelprijswinnaar Albert Einstein wordt deze uitspraak toegeschreven: 'Zonder bijen zou de mens nog vier jaar te leven hebben, omdat we gewoon zouden verhongeren.'

Welkom in de woestijn

De varroamijt teistert bijenkolonies in heel Europa. Waarom de bijensterfte in België zoveel hoger is, is moeilijk te zeggen. 'Er bestaat geen eenvoudige verklaring', zegt Goorix van het laboratorium voor zoöfysiologie. Maar toch. 'Kijk naar het landschap.'

'Het voedselaanbod voor honingbijen wordt steeds schraler', zegt Goorix. 'Een bij zoekt voedsel in een actieradius van drie kilometer, maar als in die gebieden alleen tarwe, maïs en aardappelen worden geteeld, dan komt ze niet aan haar trekken. Bloemen in berm en noemen we onkruid dat bestreden moet worden. Maar voor bijen is het noodzakelijk voedsel.'

In Frankrijk zijn er grote velden met zonnebloemen en koolzaad. Die vind je hier niet. In Nederland heb je minder lintbebouwing en een beter groenbeheer. In Duitsland vind je in elk dorp linde- en kastanjabomen, een belangrijke bron van nectar voor honingbijen. In Vlaanderen moet je die al ver gaan zoeken. Goorix: 'Om al die redenen spreken wij soms van de bijenwoestijn Vlaanderen.'

Imker Raoul Garré roept iedereen op voor 'bijvriendelijke' aanplantingen te kiezen. Was de oplossing maar zo simpel, zegt Goorix. 'Een bijenvolk heeft per seizoen 40 tot 50 kilogram pollen nodig om te kunnen overleven én zijn larven te kunnen voeden. Dan kom je er niet met één boom.'

'Er gaat veel aandacht naar het gebruik van pesticiden. Het is goed dat Europa een verbod oplegt op neonicotinoïden, omdat die schadelijk zijn voor de bij. Maar het gebrek aan voedsel voor bijen is een groter probleem dan de pesticiden. Als een bij geen voedsel vindt, gaat ze verzwakt de winter in. Als daarbovenop de varroamijt toeslaat, is de kans dat ze de winter overleeft, klein.'

Druppels oxaalzuur

De varroamijt valt te behandelen, maar dat moet heel consciëntieus gebeuren, zowel in de zomer (om de larven te beschermen) als in de winter (wanneer de mijt op de volwassen bijen zit). Met de juiste bestrijdingsmiddelen ook. Maar daar ontbreekt het vaak aan. 'In ons land zijn maar twee producten vrij verkrijgbaar om de mijt te behandelen. In andere landen zijn er meer middelen, die bovendien effectiever zijn', zegt Goorix. 'Leveranciers doen niet eens de moeite om hun product in ons land bij het federaal voedselagentschap te registreren, omdat ze vinden dat de markt te klein is. 'Er is een omweg. Imkers kunnen via een veearts toch een product krijgen dat alleen in het buitenland verkrijgbaar is. 'Maar velen getroosten zich die moeite niet.'

Imker Raoul Garré uit Gent gebruikt veelal oxaalzuur. 'Door het product in de bijenkast te laten verdampen of door de honingraten te bedruppelen. 'Het probleem met oxaalzuur is dat als je er te veel van gebruikt, het effect op den duur vermindert', zegt Goorix. 'Het beste is om meerdere producten te gebruiken.'

Honing krijgt voorrang

De zomerbehandeling tegen de varroamijt is cruciaal, omdat dan de winterbijen geboren worden.

Bijen leven normaal zes weken. Winterbijen leven echter zes maanden, omdat ze geen larven hoeven te voeden. Maar dan moeten ze wel gewapend zijn om de winter door te komen. Om de varroa geen kans te geven, moet de behandeling in de zomer daarom zes weken duren, met het product timol. Goorix: 'Wie zijn kasten niet goed behandelt, zal ze na de winter leeg vinden. 'Het probleem is dat imkers vaak te laat met de behandeling beginnen, omdat ze willen dat de bijen zo lang mogelijk honing produceren om te verkopen.'

'Vooral de oude generatie imkers is het om de honing te doen, omdat ze die kunnen verkopen. Gelukkig staat er een jonge generatie op die in de eerste plaats denkt aan het welzijn van de bijen.'

Voor imker Garré is het vooral zaak dat alle imkers de varroamijtbehandeling op hetzelfde moment uitvoeren. 'Bijen kunnen uitvliegen. Vooral darren vliegen makkelijk van de ene kast naar de andere. Bijen verdedigen hun nest, maar een vreemde bij kan zich in een nest binnen bedelen als hij nectar bij zich heeft. Als hij drager is van de mijt, kan hij een schone kast weer besmetten.'

'De behandelingen op elkaar afstemmen is inderdaad heel belangrijk', zegt Goorix. 'Het voedselagentschap informeert imkers over het ideale moment

om een behandeling uit te voeren, via nieuwsbrieven. Maar niet alle imkers volgen dat advies. "Wij proberen dat steeds meer te coördineren", zegt Chris Dauw van de Imkersbond. 'We organiseren lessenreeksen. Imkers geraken meer en meer onderlegd.'

160 euro per kolonie

Het voedselagentschap kwam vorige maand bij imker Garré stalen nemen van de bijenkolonies om ze op hun gezondheid te onderzoeken. Zulke stalen werden genomen bij een 150-tal imkers. Ze passen in een Europese monitoring in 17 EU-landen, die in 2012 begon en elk jaar wordt herhaald.

Of de bijen deze winter beter hebben overleefd, zoals de vereniging van imkers vermoedt, zal nog moeten blijken. Zelfs als dat het geval is, is daarmee nog lang niet zeker of de schade van de verwoestende winter 2012-13 wordt hersteld. 'Door bijenvolken te vermeerderen kan je 20 tot 30 procent van je verlies goedmaken', zegt Goorix. 'Momenteel worden iets meer bijenvolken te koop aangeboden. Maar het blijft moeilijk om er te vinden. En een volk kost al gauw 160 euro, terwijl je er vroeger gewoon een meekreeg.'